

บทที่ 4

สถานการณ์แรงงานของประเทศต้นทางและประเทศปลายทาง

4.1 สถานการณ์ของแรงงานต่างด้าวในปัจจุบัน

สถานการณ์แรงงานต่างด้าวในประเทศไทย สืบเนื่องจากการย้ายถิ่นของแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะพม่า ลาว และกัมพูชา ในลักษณะของการเข้าหลบหนีเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายโดยต่อเนื่องและเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วขึ้น นำมาซึ่งกลุ่มคนที่ไม่มีสถานะตามกฎหมายชัดเจน / กลุ่มคนที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ บางครั้งถูกระบุเป็นคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง ซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศไทย แบ่งเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่

4.1.1 กลุ่มที่อาศัยอยู่เดิมในประเทศไทย เป็นกลุ่มคนต่างด้าวที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนมานานมาแล้ว ซึ่งหากพิจารณาตามกฎหมายถือว่ามีสัญชาติไทย แต่ตกสำรวจจากทางราชการ จำนวนประมาณ 17,000 คน ซึ่งกระทรวงมหาดไทยสามารถแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายของกระทรวงมหาดไทยเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน โดยมีกระบวนการพิสูจน์ตามที่ทางราชการกำหนด

4.1.2 กลุ่มที่อพยพมาจากนอกประเทศ ด้วยสาเหตุต่าง ๆ เช่น การหนีภัยสงคราม ความขัดแย้งการเมือง ปัญหาการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจ และการแสวงประโยชน์ทางเศรษฐกิจ จำนวนไม่ต่ำกว่า 2 ล้านคนเศษ แบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) กลุ่มที่คณะรัฐมนตรีรับรองสถานะให้อยู่ถาวร ประมาณ 13 กลุ่ม เนื่องด้วยเหตุผลการอยู่ยาวนาน ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศและเข้ากลมกลืนกับสังคมไทยได้ มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง เช่น พวกเวียดนามอพยพ อดีตทหารจีนคณะชาติ ฯลฯ จำนวนประมาณกว่า 220,000 คน

2) กลุ่มคนที่คณะรัฐมนตรีผ่อนผันชั่วคราว เนื่องจากไม่สามารถเดินทางกลับประเทศต้นทางได้ เช่น ลาวอพยพ ฯลฯ กระทรวงมหาดไทยจัดทำทะเบียนประวัติและออกบัตร (สี) ให้ถือไว้เพื่อควบคุม ซึ่งมีทั้งกลุ่มที่มีมติคณะรัฐมนตรีผ่อนผัน อาทิ บุคคลบนพื้นที่สูง และกลุ่มที่คณะรัฐมนตรีมิได้มีมติผ่อนผัน แต่ให้อยู่ชั่วคราวตามหลักมนุษยธรรม อาทิ ชาวลาวอพยพ เป็นต้น จำนวนประมาณ 360,000 คน

3) กลุ่มที่มีนโยบายดูแลเป็นการเฉพาะ ได้แก่ แรงงานต่างด้าว (พม่า ลาว และกัมพูชา) ที่กระทรวงแรงงานจดทะเบียนได้ในปี 2547 จำนวน 1.2 ล้านคน โดยมีเป้าหมายการพิสูจน์สัญชาติ และปรับเข้าสู่ระบบการจ้างงานที่ถูกต้อง นอกจากนี้ ยังมีพวกหลบหนีการสู้รบที่กำหนดพื้นที่พักพิงชั่วคราว จำนวน 130,000 คน กำหนดให้อยู่ในที่พักพิงเพื่อรอการส่งกลับ หรือส่งไป

ประเทศที่สาม โดยแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ (พม่า ลาว และกัมพูชา) เป็นส่วนหนึ่งของผู้หลบหนีเข้าเมือง หรือเป็นกลุ่มที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ

4) กลุ่มอื่น ๆ ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่เข้าเมืองมาถูกต้อง แต่เมื่อวีซ่าหมดอายุไม่ยอมเดินทางกลับ ถือเป็นพวกหลบหนีเข้าเมือง ซึ่งหากสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองตรวจพบก็จะดำเนินคดีตามกฎหมายและส่งกลับ โดยในปี พ.ศ. 2548 มียอดการจับกุมแรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ (พม่า ลาว และกัมพูชา) จำนวน 92,506 ราย และมีการผลักดันกลับประเทศ จำนวน 228,276 ราย รวมทั้งแรงงานต่างด้าวจากประเทศต่างๆ ที่ขออนุญาตเข้าเมืองและทำงานถูกต้องตามกฎหมาย

โดยกลุ่มคนต่างด้าวที่เป็นปัญหา คือ กลุ่มคนต่างด้าวที่มีนโยบายดูแลเป็นการเฉพาะ นั้นได้แก่ แรงงานต่างด้าว 3 สัญชาติ (พม่า ลาว และกัมพูชา) ทั้งที่ได้รับการผ่อนผันให้ทำงานในประเทศ และผู้หลบหนีเข้าเมือง โดยมีคนสัญชาติพม่ามากที่สุด โดยจำนวนแรงงานต่างด้าวที่มารายงานตัวในปี พ.ศ. 2547 จำนวน 1,284,920 คน ปัจจุบัน (สิงหาคม 2550) มีผู้ที่รายงานตัวเข้ามาอยู่ในระบบและได้รับการผ่อนผัน จำนวน 535,732 คน จากในปี พ.ศ. 2547 มีจำนวนแรงงานต่างด้าวที่มาทำทะเบียนประวัติ (ทร.38/1) จำนวน 1,161,013 คน ทั้งนี้คาดว่าจะยังมีผู้หลบหนีอยู่ในประเทศอีกประมาณ 800,000 คน กลุ่มแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ จึงเป็นกลุ่มคนต่างด้าวที่จะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาต่อไป สำหรับคนต่างด้าวอื่น ๆ รวมทั้งแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองถูกต้องตามกฎหมาย และผู้หลบหนีเข้าเมืองทั่วไป ถือเป็นคนต่างด้าวที่มีขั้นตอนการดำเนินการและแนวทางการแก้ไขปัญหารวมแล้ว

4.2 สถานการณ์ตลาดแรงงานจังหวัดสงขลา

สถานการณ์ตลาดแรงงานนั้นเกี่ยวเนื่องกับความเจริญเติบโตทางอุตสาหกรรมและการเกษตร เป็นสำคัญ ทั้งนี้ เนื่องด้วยจังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ทั้งทรัพยากรสัตว์น้ำทะเล ยางพารา ก่อให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ มากที่สุดในภาคใต้ โดยปัจจุบันจังหวัดสงขลา มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการทั้งสิ้น 1,929 โรงงาน ใช้เงินลงทุนรวมทั้งสิ้น 63,985,469,700 บาท และสามารถจ้างแรงงาน 75,999 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2550)⁹⁴

⁹⁴ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสงขลา, [Online].

พื้นที่ของสถานประกอบการมีอัตราการกระจาย โดยสถานประกอบการส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในอำเภอหาดใหญ่ รองลงมาได้แก่ อำเภอเมืองสงขลา อำเภอรัตภูมิ อำเภอระโนด อำเภอสะเดา และอำเภอจะนะ ตามลำดับ ส่วนใหญ่เป็นสถานประกอบการขนาดเล็ก เช่น โรงกลึง อู่ซ่อมรถ โรงงานผลิตน้ำดื่ม ฯลฯ สถานประกอบการขนาดกลาง เช่น โรงงานแปรรูปอัดบ่อน้ำยายางไม้ พารา ยางแผ่นรมควัน และสถานประกอบการขนาดใหญ่ เช่น โรงงานผลิตอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง โรงงานอาหารทะเลแช่แข็ง โรงงานผลิตถุงมือยาง เป็นต้น การอุตสาหกรรมที่สำคัญของจังหวัดสงขลาเป็นอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องจากการเกษตรเกือบทั้งสิ้น และส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก ได้แก่ อุตสาหกรรมอาหารทะเลบรรจุกระป๋อง อุตสาหกรรมอาหารทะเลแช่แข็งและห้องเย็น อุตสาหกรรมจากยางพาราและผลิตภัณฑ์ยาง

ตารางที่ 4.1 แสดงอัตราการจ้างแรงงานจังหวัดสงขลา จำแนกตามสถานภาพแรงงาน กำลังแรงงาน อัตราการว่างงาน และสัดส่วนของการเปลี่ยนแปลงระหว่าง พ.ศ. 2547-2550⁹⁵

หน่วย: คน (ร้อยละ)

อัตราการจ้างแรงงาน	พ.ศ. 2547	พ.ศ. 2548	สัดส่วนการเปลี่ยนแปลง 2547-2548	พ.ศ. 2549	สัดส่วนการเปลี่ยนแปลง 2548-2549	พ.ศ. 2550	สัดส่วนการเปลี่ยนแปลง 2549-2550
ประชากรทั้งหมด	1,368,407	1,345,380	-1.68	1,342,047	-0.25	1,352,373	0.77
1. กำลังแรงงานรวม	741,180 (54.4)	744,628 (56.8)	2.4	752,197 (56.4)	-0.04	756,220 (55.9)	-0.5
1.1 ผู้มีงานทำ	716,781 (52.3)	732,759 (56.4)	4.1	739,474 (55.0)	-1.4	744,042 (55.0)	0
1.2 ผู้ว่างงาน	24,304 (2.1)	11,819 (0.4)	-1.7	12,723 (1.2)	0.8	11,680 (0.9)	-0.3
1.3 กำลังแรงงานที่ รอดูดูกาล	95 (0.0)	50 (0.0)	0.0	0 (0.00)	0.0	497 (0.0)	0.00
2 ผู้ไม่อยู่ในกำลัง แรงงาน	241,291 (17.4)	247,989 (18.9)	1.5	267,714 (19.5)	0.6	273,646 (20.2)	0.7
3. ประชากร อายุต่ำกว่า 15 ปี	385,936 (28.20)	352,763 (24.3)	3.9	322,136 (24.1)	-0.2	322,507 (23.8)	-0.3

ที่มา: ดัดแปลงจากโครงการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร พ.ศ. 2549 ระดับจังหวัด สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ข้อมูล ณ วันที่ 30 มกราคม 2551

⁹⁵ สำนักงานสถิติจังหวัดสงขลา สำนักงานสถิติแห่งชาติ, โครงการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร พ.ศ. 2549 ระดับจังหวัด, [Online]. Available from: http://songkhla.nso.go.th/nso/project/search_option/search_result.jsp [2008, January 30]

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ในช่วงปี 2547-2549 ประชากรของจังหวัดสงขลามีแนวโน้มที่ลดลงเล็กน้อย แต่ในปี 2550 มีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นเล็กน้อย ซึ่งถ้าพิจารณาจากค่าร้อยละของประชากรทั้งหมด โดยในปี 2548 พบว่าลดลงจาก ปี 2547 ร้อยละ 1.68 และในปี 2549 พบว่าลดลงจาก ปี 2548 ร้อยละ 0.25 แต่ในปี 2550 เพิ่มขึ้นจาก ปี 2549 ร้อยละ 0.77 สำหรับกำลังแรงงานรวมมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นระหว่างปี 2547-2548 โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.4 แต่ในช่วงปี 2548 – 2550 นั้นกำลังแรงงานมีสัดส่วนที่ลดลง คือ ในปี 2549 ลดลงร้อยละ 0.04 และในปี 2550 ลดลงร้อยละ 0.5 สำหรับผู้มีงานทำมีสัดส่วนในช่วงปี 2547-2548 เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.1 แต่ในช่วงปี 2548 – 2549 นั้นมีสัดส่วนลดลงร้อยละ 1.4 ในส่วนของผู้ว่างงานมีสัดส่วนลดลงระหว่างปี 2547-2548 โดยลดลงร้อยละ 1.7 แต่สัดส่วนผู้ว่างงานกลับมีสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นในปี 2549 คือร้อยละ 0.8 แต่ก็มีสัดส่วนผู้ว่างงานที่ลดลงในปี 2550 คือร้อยละ 0.3

จากข้อมูลข้างต้นแสดงว่า มีแนวโน้มว่ากำลังแรงงานของจังหวัดสงขลาจะลดลง โดยในส่วนของผู้มีงานทำในตลาดแรงงานนั้นสามารถเข้าสู่ระบบงานได้ในสัดส่วนที่สูงใกล้เคียงกับกำลังแรงงานรวม ด้วยเพราะจำนวนสถานประกอบต่างๆที่ประกอบกิจการอยู่ในพื้นที่มีอยู่จำนวนมาก จึงทำให้แนวโน้มของผู้ว่างงานจะมีสัดส่วนที่ลดลงตามปัจจัยในโอกาสของการมีงานทำที่เพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้กำลังแรงงานรวมต่อประชากรมีแนวโน้มที่ลดลง สะท้อนถึงโอกาสของการขาดแคลนแรงงานในอนาคต

ตารางที่ 4.2 แสดงอัตราผู้มีงานทำของจังหวัดสงขลา จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม และสัดส่วนของการเปลี่ยนแปลงระหว่าง พ.ศ. 2547-2550

หน่วย : คน (ร้อยละ)

ประเภทอุตสาหกรรม	พ.ศ. 2547	พ.ศ. 2548	สัดส่วนการเปลี่ยนแปลง 2547-2548	พ.ศ. 2549	สัดส่วนการเปลี่ยนแปลง 2548-2549	พ.ศ. 2550	สัดส่วนการเปลี่ยนแปลง 2549-2550
รวม	716,781	732,759	2.23	735,294	0.34	744,042	1.18
1. สาขาเกษตรกรรม	226,465 (31.59)	233,545 (31.87)	0.28	274,616 (37.34)	5.47	256,199 (34.43)	- 2.91
1) การเกษตร การค้าสัตว์ และการป่าไม้	213,149 (29.74)	219,878 (30.01)	0.27	252,805 (34.38)	4.37	234,331 (31.49)	- 2.89
2) การประมง	13,316 (1.85)	13,667 (1.86)	0.01	21,811 (2.96)	1.10	21,868 (2.94)	- 0.02

ประเภท อุตสาหกรรม	พ.ศ. 2547	พ.ศ. 2548	สัดส่วนการ เปลี่ยนแปลง 2547-2548	พ.ศ. 2549	สัดส่วนการ เปลี่ยนแปลง 2548-2549	พ.ศ. 2550	สัดส่วนการ เปลี่ยนแปลง 2549-2550
2. สาขานอก เกษตรกรรม	371,035 (51.76)	380,752 (51.96)	0.20	344,193 (46.81)	- 5.15	365,895 (49.17)	2.36
1) การผลิต	102,597 (14.31)	101,547 (13.85)	- 0.46	86,641 (11.78)	- 2.07	97,512 (13.10)	1.32
2) การก่อสร้าง	34,997 (4.88)	41,759 (5.69)	0.81	49,437 (6.72)	1.03	43,514 (5.84)	- 0.88
3) การขายส่งการ ขายปลีก	141,846 (19.78)	145,970 (19.92)	0.14	137,824 (18.74)	- 1.18	143,699 (19.31)	0.57
ประเภท อุตสาหกรรม	พ.ศ. 2547	พ.ศ. 2548	สัดส่วนการ เปลี่ยนแปลง 2547-2548	พ.ศ. 2549	สัดส่วนการ เปลี่ยนแปลง 2548-2549	พ.ศ. 2550	สัดส่วนการ เปลี่ยนแปลง 2549-2550
4) โรงแรมและ ภัตตาคาร	66,071 (9.21)	67,756 (9.24)	0.03	49,446 (6.72)	- 2.52	59,472 (7.99)	1.27
5) การขนส่ง ที่เก็บ สินค้าและการ คมนาคม	25,524 (3.56)	23,720 (3.24)	- 0.32	20,845 (2.83)	- 0.41	21,698 (2.91)	0.08
3 อื่นๆ *	119,281 (16.64)	118,462 (16.16)	- 0.48	116,940 (15.90)	- 0.26	121,948 (16.38)	0.48

ที่มา : ข้อมูลสถิติจำแนกตามอุตสาหกรรม สำนักงานสถิติแห่งชาติ ข้อมูล ณ วันที่ 25 มกราคม 2551

จากตารางที่ 4.2 พบว่าในจังหวัดสงขลามีสัดส่วนของการมีงานทำโดยภาพรวมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2547 - 2550 และเมื่อแบ่งจำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม พบว่า ในช่วงปี 2547-2549 ส่วนของการมีงานทำสาขาเกษตรกรรมนั้นมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.28 และ 5.47 ตามลำดับ แต่ในช่วงปี 2549 -2550 การมีงานทำสาขาเกษตรกรรมนั้นมีสัดส่วนลดลงร้อยละ 2.91 และเมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรม โดยในส่วนกิจกรรมการเกษตร และกิจกรรมการประมงนั้น พบว่า ลักษณะการเพิ่มขึ้นและลดลงของสัดส่วนการมีงานทำนั้นเป็นไปตามการจำแนกของสาขา

* หมายเหตุ : อื่นๆ หมายถึง รวมการทำเหมืองแร่ และเหมืองหิน การไฟฟ้า ก๊าซ และการประปา การเป็นตัวแทนทางการเงิน การบริการสุขภาพ และสังคมสงเคราะห์ การบริการชุมชน สังคมและชุมชน ลูกจ้างในครัวเรือน องค์กระดัดประเทศ บริการด้านอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่า บริการทางธุรกิจ การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ รวมทั้งการประกันสังคม ภาคบังคับการศึกษา และกรณีไม่ทราบ

เกษตรกรรม ในส่วนของการปฏิบัติงานทำสาขานอกเกษตรกรรม ในช่วงปี 2547-2548 มีสัดส่วนของการปฏิบัติงานทำเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.20 แต่ ในช่วง ปี 2548 – 2549 นั้นมีสัดส่วนของการปฏิบัติงานทำลดลง ร้อยละ 5.15 และในปี 2549 -2550 มีสัดส่วนของการปฏิบัติงานทำเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.36 และเมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรม โดยในส่วนกิจกรรมการผลิตนั้นสัดส่วนของการปฏิบัติงานทำลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงปี 2547 -2549 นั้นมีสัดส่วนการปฏิบัติงานทำลดลง ร้อยละ 0.46 และ 2.07 ตามลำดับ แต่ในช่วงปี 2549-2550 นั้นมีสัดส่วนของการปฏิบัติงานทำเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1.32 และในกิจกรรมการก่อสร้างนั้นมีการเพิ่มขึ้นและลดลงแตกต่างไปจากกิจกรรมการผลิต โดยในส่วนกิจกรรมการก่อสร้างนั้นสัดส่วนของการปฏิบัติงานทำเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงปี 2547 -2549 นั้นมีสัดส่วนการปฏิบัติงานทำเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.81 และ 1.03 ตามลำดับ แต่ในช่วงปี 2549-2550 นั้นกลับมีสัดส่วนของการปฏิบัติงานทำลดลง ร้อยละ 0.88

จากข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นถึงการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างงานในสาขาเกษตรกรรม กับงานนอกสาขาเกษตรกรรม โดยในช่วงปี 2548-2549 นั้นสัดส่วนของการปฏิบัติงานทำในสาขาเกษตรกรรมนั้นเพิ่มขึ้น ในขณะที่สัดส่วนของการปฏิบัติงานทำในสาขานอกเกษตรกรรมกลับลดลง อันมีปัจจัยที่ร่วมพิจารณาในหลายปัจจัย อันรวมถึง การเพิ่มขึ้นของราคายางพารา⁹⁶ โดยในปี 2548 ราคายางพาราได้เพิ่มขึ้นจากกิโลกรัมละ 26 บาท เป็นกิโลกรัมละ 60 บาท และในปี 2549 มีราคากิโลกรัมละ 75 บาท ส่งผลให้แรงงานเคลื่อนย้ายเข้าสู่สาขาเกษตรกรรม โดยสัดส่วนของการปฏิบัติงานทำสาขานอกเกษตรกรรมที่ลดลงนั้นถูกทดแทนด้วยการนำเข้าแรงงานต่างด้าว ด้วยเพราะสถานการณ์ตลาดแรงงานจังหวัดสงขลานั้นเกิดการขาดแคลนแรงงานมากยิ่งขึ้น ในช่วง ปี 2545-2547 พร้อมกับมีมาตรการส่งเสริมการลงทุนจึงทำให้จำนวนกิจการและเงินลงทุนนั้นเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องไปสู่อัตราการจ้างงานที่เพิ่มสูงขึ้น อันมีผลให้กิจการนอกสาขาเกษตรกรรมมีความต้องการจ้างแรงงานเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนอุตสาหกรรมการผลิต ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยแรงงานจำนวนมาก โดยนโยบายการนำเข้าแรงงานต่างด้าวนั้นสามารถดำเนินการนำเข้าอย่างเต็มรูปแบบในช่วงปี 2549 ที่ผ่านมา แต่ทั้งนี้ในช่วงปี 2550 จะเห็นว่าสัดส่วนของการปฏิบัติงานทำในสาขานอกเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น เนื่องด้วยสัญญาจ้างแรงงานต่างด้าวที่มีกำหนดสัญญาจ้างระยะ 2 ปี ทำให้แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่จะหมดสัญญาจ้างงานในปี พ.ศ. 2551 จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานคนไทยเข้าสู่สาขานอกเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น

⁹⁶ สำนักงานส่งเสริมการลงทุน, รายงานภาวะการลงทุน 14 จังหวัดภาคใต้ [Online].

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละของความต้องการแรงงานในจังหวัดสงขลา
ระหว่างปี พ.ศ. 2549 - 2551 จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม

หน่วย : อัตรา

ประเภทอุตสาหกรรม	พ.ศ. 2549		พ.ศ. 2550		พ.ศ. 2551	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การทำเหมืองแร่และเหมืองหิน	0	0.00	0	0.00	0	0.00
2. การผลิต	4,190	81.98	1,215	70.07	1,030	73.00
3. การไฟฟ้า แก๊สและการประปา	0	0.00	0	0.00	0	0.00
4. การก่อสร้าง	171	3.35	160	9.23	130	9.21
5. การขายส่ง การขายปลีกฯ	360	7.04	131	7.55	37	2.62
6. โรงแรมและภัตตาคาร	111	2.17	6	0.35	2	0.14
7. การขนส่ง และ การคมนาคม	24	0.47	2	0.12	2	0.14
8. ตัวกลางทางการเงิน	17	0.33	11	0.63	1	0.07
9. บริการด้านอสังหาริมทรัพย์ฯ	236	4.62	201	11.59	200	14.17
10. การศึกษา	2	0.04	8	0.46	9	0.65
11. การบริการด้านสุขภาพ	0	0.00	0	0.00	0	0.00
12. การบริการส่วนบุคคลอื่นๆ	0	0.00	0	0.00	0	0.00
รวม	5,111	100.00	1,734	100.00	1,411	100.00

ที่มา : ข้อมูลสถิติจำแนกตามอุตสาหกรรม สำนักงานสถิติแห่งชาติ ข้อมูล ณ วันที่ 25 มกราคม 2551

จากตารางที่ 4.3 ปริมาณความต้องการแรงงานของสถานประกอบการนั้น จากรายงานการสำรวจความต้องการแรงงานของจังหวัดสงขลา ปี 2549 พบว่า มีความต้องการแรงงานจำนวนทั้งสิ้น 5,111 อัตรา โดยเป็นความต้องการแรงงานในภาคอุตสาหกรรมการผลิตมากที่สุด จำนวน 4,190 อัตรา (ร้อยละ 81.98) และเมื่อพิจารณาตามประเภทแรงงาน จะพบว่า แรงงานที่ต้องการส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานในหมวดอาชีพพื้นฐาน ทั้งแรงงานในสายการผลิต แรงงานผลิต และแรงงานทั่วไป

การประมาณการความต้องการแรงงาน ปี 2550 พบว่า มีความต้องการแรงงานจำนวนทั้งสิ้น 1,734 อัตรา โดยเป็นความต้องการแรงงานของอุตสาหกรรมการผลิตมากที่สุด จำนวน 1,215 อัตรา (ร้อยละ 70.07) การประมาณการความต้องการแรงงาน ปี 2551 พบว่า มีความต้องการแรงงานจำนวนทั้งสิ้น 1,411 อัตรา โดยเป็นความต้องการแรงงานของอุตสาหกรรมการผลิตมากที่สุดจำนวน 1,030 อัตรา (ร้อยละ 73.00)

สรุปความต้องการแรงงานจังหวัดสงขลา ช่วงปี 2549 – 2551 จากโครงการสำรวจความต้องการแรงงานของสถานประกอบการทุกประเภท (ยกเว้นเกษตรกรรมและหน่วยงานรัฐบาล) ผลการสำรวจที่สำคัญมีดังนี้

1) อุตสาหกรรมที่มีความสำคัญของจังหวัดสงขลา ได้แก่ อุตสาหกรรมการผลิต และ อุตสาหกรรมการขนส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคลและของใช้ในครัวเรือน จากการพิจารณาผลผลิตหรือรายได้เดือนธันวาคม 2548 ของสถานประกอบการพบว่า สถานประกอบการในอุตสาหกรรมการผลิต เป็นอุตสาหกรรมที่มีค่าเฉลี่ยผลผลิตหรือรายได้มากที่สุด (58,159,709.13 บาท) และมากกว่าค่าเฉลี่ยผลผลิตหรือรายได้โดยรวมของจังหวัดสงขลา (29,104,005.22 บาท)

นอกจากนี้จากผลสำรวจ พบว่า แรงงานในจังหวัดสงขลาเป็นแรงงานไทย (ร้อยละ 96.34) มากกว่าแรงงานต่างด้าว (ร้อยละ 3.66) และแรงงานเหล่านี้เป็นแรงงานที่อยู่ในอุตสาหกรรมการผลิตมากที่สุด (ร้อยละ 66.96) และพบว่าแรงงานไทยที่อยู่ในอุตสาหกรรมการผลิตนั้น มีแรงงานหญิงมากกว่าแรงงานชาย และโดยส่วนใหญ่แรงงานมีภูมิลำเนาในจังหวัดสงขลา มากกว่าแรงงานที่มาจากภูมิภาคอื่น

2) ระดับทักษะของแรงงานและการวางแผนกำลังแรงงานของสถานประกอบการในจังหวัดสงขลา โดยผลการสำรวจพบว่า การจ้างงานในสถานประกอบการของจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่เป็นการจ้างงานในหมวดอาชีพงานพื้นฐาน (ร้อยละ 62.90) โดยส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่มีระดับการศึกษาระดับมัธยมหรือต่ำกว่า (ร้อยละ 72.44) ส่วนใหญ่มีอัตรารายได้ต่ำกว่า 7,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 77.27) และส่วนใหญ่เป็นการรับเข้าทำงานเป็นการรับเข้าทำงานแทนคนเก่าที่ลาออกไป (ร้อยละ 96.25) โดยไม่ได้เป็นการจ้างงานในตำแหน่งใหม่

ผลการสำรวจ พบว่า อุตสาหกรรมการผลิตเป็นอุตสาหกรรมที่รองรับแรงงานมากที่สุดและเป็นสถานประกอบการที่ประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานมากที่สุด โดยสถานประกอบการในอุตสาหกรรมการผลิตมีปัญหาขาดแคลนแรงงานในกลุ่มคุณลักษณะของแรงงานเดียวกัน คือ เป็นการขาดแคลนแรงงานมีระดับการศึกษาระดับมัธยมหรือต่ำกว่า (ร้อยละ 85.16) และมีช่วงของอัตรารายได้ต่ำกว่า 7,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 75.53) ส่วนแนวทางแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานของสถานประกอบการ พบว่าสถานประกอบการแก้ปัญหาด้วยการจ้างแรงงานเพิ่ม (ร้อยละ 67.11) โดยสถานประกอบการนั้นเลือกที่จะจ้างแรงงานคนไทยเพิ่มมากกว่าการแก้ปัญหาด้วยการจ้างแรงงานต่างด้าวและการใช้เครื่องจักรทดแทน

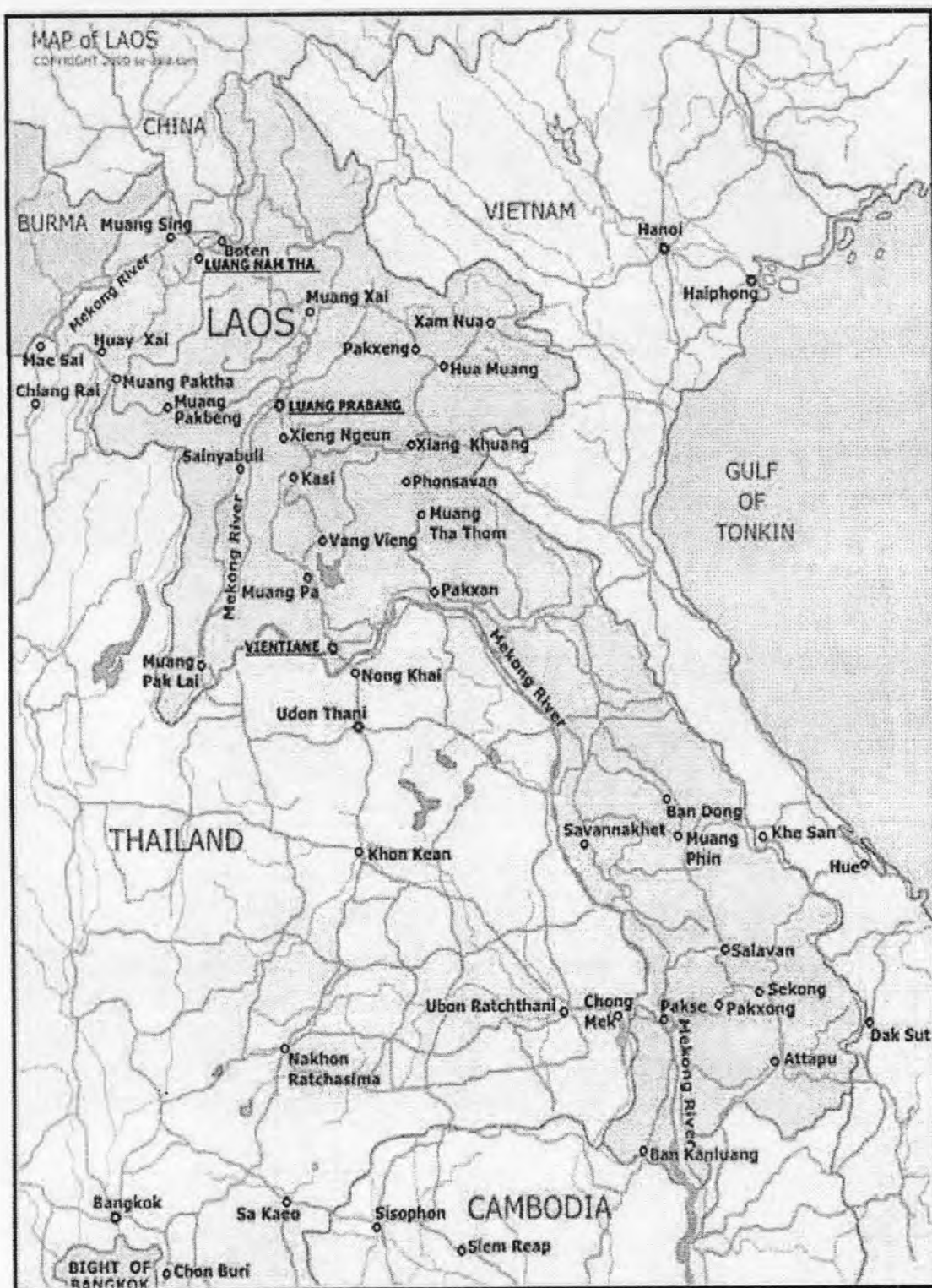
4.3 สถานการณ์ตลาดแรงงานสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

4.3.1 ข้อมูลทั่วไป สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) (Lao People's Democratic Republic) ตั้งอยู่ทิศตะวันออกเฉียงใต้ของทวีปเอเชีย อยู่ใจกลางของแหลมอินโดจีนระหว่างเส้นขนานที่ 14 – 23 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 100 – 108 องศาตะวันออก มีพรมแดนติดต่อกับ 5 ประเทศ โดยทิศเหนือติดกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ระยะทาง 505 กิโลเมตร ทิศใต้ติดกับราชอาณาจักรกัมพูชา ยาว 435 กิโลเมตร ทิศตะวันออกติดกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ยาว 2,096 กิโลเมตร ทิศตะวันตกติดกับราชอาณาจักรไทย ยาว 1,835 กิโลเมตร และทิศตะวันตกเฉียงเหนือติดกับสหภาพเมียนมา ยาว 236 กิโลเมตร โดยมีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 236,800 ตารางกิโลเมตร จัดเป็น 3 เขต คือ ภูเขา ที่ราบสูง และที่ราบลุ่ม ในเขตภูเขาและที่ราบสูงมีพื้นที่รวมกันเป็นสามในสี่ของเนื้อที่ทั้งหมด มีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 16 แขวง (จังหวัด) 1 กำแพงนคร คือ กำแพงนครเวียงจันทน์ และ 1 เขตพิเศษ คือ เขตพิเศษไซสมบูน (Xaisomboun) แขวงต่างๆ คือ

1. (Phongsali) ฟงซาลี	2. (Louangnamtha) หลวงน้ำทา
3. (Bokeo) บ่อแก้ว	4. (Louangphabang) หลวงพระบาง
5. (Oudomxai) อุดมไซ	6. (Houaphan) หัวพัน
7. (Xaignabouli) ไชยะบูลี	8. (Xiangkhoang) เชียงขวาง
9. (Vientiane) เวียงจันทน์	10. (Bolikhambouli) บอลิคำไซ
11. (Khammouan) คำม่วน	12. (Savannakhet) สะหวันนะเขต
13. (Salavan) สาละวัน	14. (Xekong) เซกอง
15. (Champasak) จำปาสัก	16. (Attapu) อັตตะปือ

ภาพที่ 4.1 แผนที่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ที่มา: http://hdr.undp.org/en/reports/nationalreports/asiathepacific/lao/lao_2006_en.pdf

4.3.3 สถานการณ์ตลาดแรงงาน

สถานการณ์ตลาดแรงงานไทยในปัจจุบัน มีแนวโน้มความต้องการใช้แรงงานลาวและความต้องการแรงงานย้ายถิ่นของประเทศไทยเพิ่มขึ้นในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 2003 - 2005 รวมถึงความต้องการใช้แรงงานไร้ฝีมือก็เพิ่มขึ้น เนื่องจาก (1) แรงงานไทยไม่นิยมทำทำงานประเภทระดับต่ำ เพราะยากลำบากและเสี่ยงอันตราย เช่น งานโรงงาน การทำประมง การก่อสร้าง หรืองานรับใช้บ้าน (2) ข้อเรียกร้องของแรงงานในกิจการภาคการเกษตรและกิจการก่อสร้างของไทยเติบโตขึ้น ในขณะที่กำลังแรงงานคนไทยมีแนวโน้มลดลง (3) ในปี ค.ศ. 2006 เศรษฐกิจไทยมีความต้องการแรงงานโดยประมาณ 585,000 คน ส่วนใหญ่เป็นประเภทงานของแรงงานย้ายถิ่น และ (4) อัตราความสามารถอ่านออกเขียนได้ของประชากรในวัยแรงงานของประเทศไทย (ช่วงอายุ 15 - 24 ปี) ทั้งเพศหญิงและชาย ในปี ค.ศ. 2002 เพิ่มขึ้นถึง 99 เปอร์เซ็นต์ เมื่อกำลังแรงงานได้รับการศึกษาสูง จึงไม่นิยมที่จะทำงานในประเภทงาน 3Ds อันเกี่ยวกับงานเสี่ยงอันตราย งานสกปรก และงานยากลำบาก ตรงกันข้ามกับกำลังแรงงานของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยมีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรร้อยละ 4.9 ต่อปี ถือเป็นอัตราการเพิ่มขึ้นที่สูงสุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยในปี ค.ศ. 2010 คาดว่าจะมีกำลังแรงงานเพิ่มถึง 3.3 ล้านผู้คน อันนำมาสู่แนวทางที่ต้องเตรียมตลาดแรงงานไว้รองรับกำลังแรงงานส่วนนี้

ตารางที่ 4.4 อัตราการจ้างงาน ปี 2005

ลำดับที่	รายการ	อัตราการจ้างงาน	เพศหญิง(%)	เพศชาย(%)
1	พนักงานของรัฐ	187,874	31	69
2	พนักงานกิจการสัมปทาน	11,446	33	67
3	พนักงานรัฐวิสาหกิจ	121,786	40	60
4	เจ้าของกิจการ	7,210	31	69
5	กิจการส่วนตัว	1,149,906	32	68
6	แรงงานในครอบครัว	1,260,671	71	29
	รวม	2,738,893	50	50

ที่มา: ศูนย์สถิติแห่งชาติลาว ผลการสำรวจประชากรและการเคหะ ปี 2005

4.3.4 สภาพความยากจนกับเงื่อนไขการย้ายถิ่นของแรงงานลาว⁹⁷

ปัญหาความยากจนเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ถือว่าเป็นประเทศที่ยากจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบท ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ อัตราของประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป ไม่รู้หนังสือร้อยละ 31.3 ของประชากรทั่วประเทศ⁹⁸ ภายในครัวเรือนส่วนใหญ่ประกอบด้วยเด็กและสตรี ซึ่งเป็นวัยที่พึ่งพิงสูง ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียได้รายงานภาวะความยากจนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ระหว่างปี ค.ศ.1997-1998 มีความยากจนโดยรวมร้อยละ 38.6 ความยากจนในเขตเมือง ร้อยละ 26.9 และความยากจนในเขตชนบท ร้อยละ 41.0⁹⁹

4.3.4.1 สาเหตุและภาวะของความยากจน

สภาพเศรษฐกิจและสังคมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว นำมาซึ่งสาเหตุของปัญหาความยากจนในด้านต่างๆ โดยสาเหตุหลักของความยากจนได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกิน ปัญหาการเกิดโรคระบาดในกิจการปศุสัตว์ ขาดการบริการด้านสัตวบาล การขาดแหล่งเงินทุน ปัญหาภัยธรรมชาติ น้ำท่วมและภัยแล้งและสาเหตุอื่นๆ ได้แก่ ขาดผู้นำการพัฒนาในระดับท้องถิ่น การย้ายถิ่นที่อยู่อาศัย ขาดบริการทางด้านสาธารณสุขที่เกี่ยวกับการคุมกำเนิด เกษตรกรขาดความรู้เกี่ยวกับระบบตลาด ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ปัญหายาเสพติดในวัยแรงงาน และสภาพพื้นที่บางแห่งของประเทศเป็นพื้นที่ที่ยังมีการตกค้างของทุนระเบิดจากสภาวะภัยสงคราม ทั้งนี้ ปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำชลประทานเพื่อการเกษตร การขาดแคลนแหล่งเงินทุน และการขาดแคลนแหล่งการจ้างงานนั้น เป็นปัญหาสำคัญของหมู่บ้านในเขตเมือง ในขณะที่ปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนความรู้ในการประกอบอาชีพ ขาดการจัดการระบบตลาดเพื่อการจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร เป็นปัญหาสำคัญของหมู่บ้านในเขตชนบท สำหรับปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกิน พบมากในเขตกำแพงนครหลวงเวียงจันทน์ แขวงเซกอง แขวงจำปาสัก แขวงไชยบุรี และปัญหาสภาพดินไม่เหมาะสมต่อการเพาะปลูก พบในแขวงเซกอง แขวงอัตตะปือ แขวงสาละวัน แขวงบอลิคำไซ รวมถึงปัญหาอุทกภัยในแขวงต่างๆของภาคกลางและภาคใต้ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

⁹⁷ คณะโฆษณามอบรมศูนย์กลางพรรค, ยุทธศาสตร์เพื่อการเติบโตและลบล้างความยากจนแห่งชาติ, (นครหลวงเวียงจันทน์: 2005).

⁹⁸ UNDP, Human Development Report 2007/2008, [Online], Available from: http://hdrstats.undp.org/countries/country_fact_sheets/cty_fs_LAO.html [2008, January 27]

⁹⁹ ADB, ADB's participatory poverty assessment process (ADB 2001a). Lao PDR', (Manila, 2001).

ตารางที่ 4.5 แสดงร้อยละของหมู่บ้านจำแนกตามปัจจัยสำคัญอันนำมาสู่ความยากจน
ช่วงปี พ.ศ. 2545-2546 จำแนกตามจังหวัดและภูมิภาค¹⁰⁰

เขตพื้นที่	ปัจจัย จ้างงาน	ไม่มีแหล่ง เงินทุน	ขาดแหล่ง น้ำชลประทาน	ขาดโอกาส การศึกษา	ขาด การตลาด	แมลง ระบาด	ปศุสัตว์เกิด โรคระบาด
ทั้งประเทศ	42	61	62	56	56	63	59
หมู่บ้านเขตเมือง	62	46	50	50	21	40	33
หมู่บ้านเขตชนบท(มีถนน)	39	63	66	56	63	69	66
หมู่บ้านเขตชนบท(ไม่มีถนน)	29	72	63	61	71	68	68
ภาคเหนือ	31	61	58	49	54	63	61
แขวงพงสาลี	14	38	35	19	54	62	38
แขวงหลวงน้ำทา	25	51	86	55	38	69	75
แขวงอุดมไซ	32	71	72	46	74	68	71
แขวงบ่อแก้ว	85	83	69	53	64	55	51
แขวงหลวงพระบาง	11	68	40	60	46	62	75
แขวงหัวพัน	21	60	59	57	45	52	47
แขวงไชยะบูลี	52	52	64	40	54	69	54
ภาคกลาง	44	61	64	58	55	56	58
กำแพงนครเวียงจันทน์	57	61	42	61	40	43	33
แขวงเชียงขวาง	20	59	61	53	62	41	58
แขวงนครเวียงจันทน์	46	61	64	58	66	65	76
แขวงบอลิคำไซ	29	37	73	57	49	52	37
แขวงคำม่วน	50	74	68	48	49	61	58
แขวงสะหวันนะเขต	43	64	75	62	63	62	72
เขตพิเศษไซสมบูน	33	60	62	47	10	68	49
ภาคใต้	53	61	65	61	61	81	60
แขวงสาละวัน	46	63	68	71	61	74	61
แขวงชกอง	33	61	69	54	44	88	53
แขวงจำปาสัก	63	64	65	61	67	86	61
แขวงอัตตะปือ	35	37	55	40	41	66	55

ที่มา: National Statistical Centre/ LECS 3, 2004

<http://www.undplao.org/whatwedo/bgresource/poverty/Final%20report%20LECS%203.pdf>

¹⁰⁰ National Statistical Centre. The Household of Lao PDR Social and economic indicators Lao Expenditure an

4.3.4.2 การขาดโอกาสทางเศรษฐกิจ

กลุ่มของคนยากจนมีโอกาสเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานค่อนข้างน้อย มีเพียงร้อยละ 38 ที่เข้าถึงเส้นทางที่ใช้การได้ทุกฤดูกาล และในเขตชนบท หมู่บ้านที่มีกระแสไฟฟ้าใช้มีเพียงร้อยละ 26 ของจำนวนหมู่บ้านทั่วประเทศ เมื่อเปรียบเทียบจากระยะห่างจากทางหลวงเข้าไปถึงที่อยู่อาศัยของคนจน มีระยะทางเฉลี่ย 13 กิโลเมตร ในขณะที่กลุ่มคนไม่จนมาก มีระยะทางเฉลี่ยเพียง 9 กิโลเมตร หลายเมืองไม่มีเส้นทางที่เชื่อมกับโครงข่ายทางหลวงและหมู่บ้านส่วนมากก็ไม่มีเส้นทางติดต่อกับถนนสายหลักของเมืองและแขวง ส่วนการเข้าถึงน้ำประปาก็ยังจำกัดเช่นกัน โอกาสของการขอเข้ารับบริการด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐานมีความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงระหว่างประชาชนในเขตชนบทกับเขตตัวเมือง และมีความขาดแคลนในด้านการบริการด้านสาธารณสุขขั้นพื้นฐานอยู่มากในเขตที่คนจนอาศัยอยู่

สืบเนื่องจากวิกฤติเศรษฐกิจในภูมิภาค ในปี พ.ศ.2540 ประเทศไทยมีนโยบายผลักดันแรงงานต่างด้าว ในส่วนของค่าเงินกีบที่ยังคงอ่อนค่าลงอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2540-2550 โดยในปี 2540 มีอัตราแลกเปลี่ยนอยู่ที่ 1,259 กีบต่อดอลลาร์สหรัฐ ส่วนในปี 2550 อัตราแลกเปลี่ยนอยู่ที่ 9,641 กีบต่อดอลลาร์สหรัฐ ทำให้เกิดผลกระทบอย่างมากต่อค่าครองชีพของคนลาว เนื่องจากสินค้าอุปโภคและบริโภคส่วนใหญ่นำเข้าจากต่างประเทศ โดยในระหว่างปี พ.ศ. 2543-2546 แรงงานลาวมีแนวโน้มของการย้ายถิ่นกลับเข้ามาทำงานในประเทศไทยเพิ่มขึ้น จากที่ต้องย้ายกลับสู่ถิ่นฐาน ซึ่งได้รับความทุกข์ยากอย่างมากเมื่อสามารถหารายได้ ได้เพียงวันละ 1 ดอลลาร์สหรัฐ ความทุกข์ยากดังกล่าวเป็นปัจจัยผลักดันให้แรงงานลาวย้ายถิ่นไปทำงานในต่างประเทศมากขึ้น

4.3.4.3 การขาดโอกาสทางการศึกษา

ระบบการศึกษาแห่งชาติของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบด้วย

- (1) การศึกษาในระบบสามัญศึกษา ได้แก่ ชั้นเตรียมอนุบาล (เลี้ยงเด็ก) ชั้นอนุบาล 3 ปี ชั้นประถมศึกษา 5ปี ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี และชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี (2) การศึกษานอกระบบโรงเรียน มี 3 ประเภท ได้แก่ การฝึกอบรมผู้ใหญ่ที่ไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้ การยกระดับความรู้ทางวิชาชีพให้แก่ผู้ใหญ่ การยกระดับความรู้ทางวิชาการให้แก่เจ้าหน้าที่และพนักงาน (3) การศึกษาในระบบอาชีวศึกษา ประกอบด้วย การศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพและระดับช่างเทคนิค และ (4) การศึกษาในระดับอุดมศึกษา

กลุ่มคนจนยังมีอุปสรรคในการเข้าถึงระบบการศึกษาในระดับประถมศึกษา และไม่เห็นว่าการศึกษาศาสามารถแก้ปัญหาความยากจนได้ ประกอบกับค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการศึกษาที่สูงมาก ความจำเป็นต้องหารายได้เพื่อช่วยเหลือผู้สมาชิกในครัวเรือน รวมถึงข้อจำกัดในการเข้าถึงสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน ทำให้กลุ่มคนจนส่วนใหญ่ไม่ต้องการเข้ารับการศึกษ การขาดการศึกษา ถือเป็นสาเหตุโดยตรงของความยากจน ถึงแม้ว่าภาครัฐได้พยายามขยายโอกาสให้คนจนได้รับการศึกษา ตามนโยบายส่งเสริมการศึกษาให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่พิเศษตามการขงเขตภูมิสิทธิในการลงทุนของรัฐ การขาดโอกาสทางการศึกษาก็ยังคงเป็นปัญหากับคนโดยส่วนใหญ่ เนื่องด้วยสถานศึกษาไม่เพียงพอ ขาดแคลนครูอาจารย์ และขาดอุปกรณ์การสอน ซึ่งเป็นปัญหาที่พบทั่วไปในเขตชนบท ส่งผลให้เด็กไม่สนใจการเรียน ประกอบกับความลำบากและความเบื่อหน่ายการทำงานในภาคเกษตรกรรม ก็เป็นอีกปัจจัยในการผลักดันให้คนหนุ่มสาวลาวย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในประเทศไทย

4.3.4.4 ความยากลำบากในอาชีพเกษตรกรรม

พื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวอยู่ในเขตที่ราบลุ่ม และในเขตที่ราบสูงมีการทำไร่แบบหมุนเวียนและการทำนาทำไร่เพื่อยังชีพ สำหรับเกษตรกรในเขตที่ราบสูงส่วนมาก ยังสืบทอดการดำรงชีวิตตามแบบจารีตประเพณีดั้งเดิม ความยากจนเริ่มขยายตัวในบางเขต เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากร เป็นสาเหตุทำให้มีการแย่งชิงที่ดินทำกิน ซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด

จากความลำบากของงานในภาคเกษตรกรรม กับภาวะความยากจน เป็นสาเหตุของการทำให้คนหนุ่มสาวในหมู่บ้านออกจากอาชีพหรือออกจากการศึกษา ในบางหมู่บ้าน เด็กนักเรียนต้องเดินทางไกลเพื่อไปโรงเรียน เป็นความลำบากที่ทำให้นักเรียนออกจากโรงเรียนกลางคันมากกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ของกำลังแรงงานในภาคการเกษตร (การสำรวจสำมะโนประชากร พ.ศ. 2538) การทำนาและงานในภาคเกษตรกรรมอื่นๆ เป็นเพียงทางเลือกหนึ่งเท่านั้นของคนหนุ่มสาวในหมู่บ้าน เพราะเป็นงานที่ยากลำบาก นำมาสู่การย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในประเทศไทย

4.3.5 ผลที่เกิดขึ้นจากการย้ายถิ่นต่อแรงงานลาว

การย้ายถิ่นมีผลกระทบอย่างมากต่อครอบครัวผู้ย้ายถิ่น และชุมชนของแรงงานย้ายถิ่น รวมถึงผลกระทบในระดับประเทศ ทั้งนี้ผลกระทบที่เกิดขึ้น มีทั้งผลดีและผลเสีย โดยปรากฏในหลายด้าน¹⁰¹ ดังนี้

4.3.5.1 การย้ายถิ่นกับความเสมอภาคทางเพศ

การย้ายถิ่นของแรงงานผู้หญิงส่วนมากมาจากชนบท โดยการย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานของผู้หญิง สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของความเสมอภาคทางเพศที่สำคัญ โดยจำนวนแรงงานในแต่ละชุมชนที่มีการส่งออกแรงงานนั้น แรงงานผู้หญิงมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับการทำงานได้เป็นอย่างดี และการส่งเงินกลับบ้านนั้นได้สร้างความมั่นใจในคุณค่าในตัวเองของกลุ่มแรงงานผู้หญิง อีกทั้งยังทำให้ชุมชนให้การยกย่องและยอมรับในบทบาทผู้หญิงมากขึ้น

จากงานวิจัยพบว่า ช่วงอายุที่มากขึ้นและสถานภาพสมรสของแรงงานย้ายถิ่นเพศหญิง มีความสัมพันธ์ต่อการย้ายถิ่น¹⁰² โดยการตัดสินใจที่จะเริ่มต้นเคลื่อนย้าย เป็นความกล้าหาญอย่างมากสำหรับหญิงสาวจากชนบทที่ย้ายถิ่นไปทำงานนอกประเทศ รวมถึงเป็นความท้าทายในการที่จะต้องประสบกับความกลัว ความเสี่ยงและความไม่แน่นอนของการดำรงชีวิตในสังคมที่แปลกใหม่ แต่ความสามารถในการปรับตัว และความสามารถในการส่งเงินกลับของแรงงานย้ายถิ่นเพศหญิง คือบทบาทสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความเสมอภาคทางเพศ และทำให้ผู้หญิงที่ย้ายถิ่นไปทำงานนอกประเทศนั้น มีความสำคัญยิ่งขึ้นต่อคนในครอบครัว เพราะพวกเขาคือแหล่งที่มาของรายได้หลักของครอบครัว ทำให้เกิดความมั่นใจในความสามารถของตนเองที่จะอุ้มชูสมาชิกในครอบครัว และทำให้สถานะทางสังคมของเพศหญิงเปลี่ยนแปลงไป โดยมีอิสระในการตัดสินใจมากขึ้น บทบาทของเพศหญิงในสถาบันครอบครัวจึงเปิดกว้างและได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้น

ภายหลังได้มีการย้ายถิ่นกลับสู่ภูมิลำเนาแล้ว พวกเขาเหล่านี้จะมีเงื่อนไขต่อการองการแต่งงาน ด้วยเพราะไม่จำเป็นต้องรีบเร่งแต่งงานออกเรือนไปเพื่อช่วยจุนเจือครอบครัว จากการที่หญิงสาวเหล่านี้สามารถหารายได้และส่งเสียเลี้ยงดูคนในครอบครัวได้นั้น เป็นสิ่งที่ช่วยเพิ่มอิสระ

¹⁰¹ สัมภาษณ์ ครุสวัตี เพ็งพระจันทร์, อาจารย์คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว, 30 มกราคม 2551.

¹⁰² Phetsiriseng, I., 2003 "Lao PDR Preliminary Assessment of Illegal Labour Migration and Trafficking in Children and Women for Labour Exploitation," (Bangkok: ILO/IPEC 2003.)

ในการตัดสินใจที่จะอยู่บ้านและการตัดสินใจแต่งงานออกเรือน เมื่อถึงวัยอันควร¹⁰³ บทบาทของแรงงานผู้หญิงย้ายถิ่นเหล่านี้ช่วยสร้างความหวังแก่ครอบครัวรูปแบบใหม่อันจะช่วยยกฐานะครอบครัวของตนเองให้ดีขึ้น ด้วยการช่วยเหลือกันเองของคนในครอบครัวจึงทำให้ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญต่อครอบครัวมากยิ่งขึ้น

4.3.5.2 การย้ายถิ่นกับโอกาสทางการศึกษา

การศึกษาไม่ได้เป็นเพียงสิ่งพื้นฐานทั่วไปของมนุษย์เท่านั้น แต่การศึกษายังจะช่วยในการยกระดับฐานะทางสังคมได้ ทั้งนี้ระดับการศึกษาของแรงงานลาวย้ายถิ่นนั้นมีหลายระดับด้วยกัน ขึ้นอยู่กับเขตที่อยู่อาศัยในความเป็นเมืองหรือชนบท ระดับฐานทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการเป็นชนกลุ่มน้อย¹⁰⁴ ซึ่งแรงงานลาวย้ายถิ่นส่วนใหญ่จะตั้งใจสำเร็จการศึกษาเพียงระดับชั้นประถมศึกษา เนื่องจากคนบางกลุ่มในหมู่บ้านขาดความเชื่อมั่นต่อระบบการศึกษา เพราะแม้ว่าจะสำเร็จการศึกษาถึงขั้นระดับมัธยมศึกษาแล้ว ก็ไม่ใช่หลักประกันที่จะช่วยปรับเปลี่ยนให้ชีวิตมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ เพราะความสำเร็จในชีวิต ถูกตัดสินด้วยการมีทรัพย์สินในครอบครอง หากใช้เรื่องความสำเร็จทางการศึกษา และเมื่อมีโอกาสที่จะเดินทางมาทำงานในประเทศไทย คนกลุ่มนี้ก็พร้อมที่จะออกจากโรงเรียนเพื่อเดินทางมาทำงาน ผลกระทบในระยะยาวที่จะเกิดขึ้นคือภาวะสิ้นคลอนในรากฐานของสำนึกร่วมต่อสังคม เพราะโดยส่วนใหญ่แรงงานย้ายถิ่นเมื่อย้ายถิ่นกลับประเทศก็จะไม่คิดกลับเข้าไปศึกษาเล่าเรียนต่อ ในขณะที่การเข้ามาเป็นแรงงานในประเทศไทยก็ได้เรียนรู้ในทักษะวิชาชีพเพียงเล็กน้อย เพราะด้วยงานส่วนใหญ่ที่ได้ทำนั้นเป็นงานประเภทใช้ทักษะระดับต่ำเป็นส่วนใหญ่

อย่างไรก็ดี มีแรงงานย้ายถิ่นจำนวนมากที่นำรายได้จากการมาเป็นแรงงานในประเทศไทย ใช้เพื่ออุปถัมภ์ด้านการศึกษาแก่สมาชิกในครอบครัว โดยจะพบว่าเหตุผลสำคัญที่สนับสนุนการย้ายถิ่นของแรงงานลาวนั้นมักเกี่ยวข้องกับการใช้จ่ายในครัวเรือนและการส่งเสียคนในครอบครัวให้ได้รับการศึกษา และส่วนนี้คือผลดีทางการศึกษาที่มีต่อกลุ่มแรงงานลาวย้ายถิ่น เมื่อสามารถนำรายได้ไปเพื่อการสร้างโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กรุ่นต่อไปของสมาชิกของครอบครัวที่ยังอยู่ใน

¹⁰³ Pedraza, S., "Women and Migration: The Social Consequences of Gender," Michigan: Annual Reviews, Department of Sociology and Program in America Culture - University of Michigan, Vol. 17,(1991): pp. 303 - 325

¹⁰⁴ ILO (International Labour Organisation) /NSC (National Statistics Centre), 2003 "Labour Migration Surveys," (Vientiane, Lao PDR: Draft, 2003).

วัยเรียน ทั้งได้ซื้อหาสิ่งจำเป็นต่อการเรียน ทั้งชุดนักเรียน ตำราเรียน สมุดและจักรยานเพื่อความสะดวกในการเดินทางไปโรงเรียน และการส่งเงินกลับบ้านของแรงงานเหล่านี้ก็ได้ช่วยยกฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวให้ดีขึ้นแล้ว เด็กรุ่นหลังเหล่านี้จึงไม่ต้องดิ้นรนออกจากโรงเรียนเพื่อช่วยครอบครัวทำงาน

4.3.5.3 การส่งเงินกลับบ้านของแรงงานลาว

การส่งเงินกลับบ้านสู่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนั้นมีข้อจำกัดอยู่มาก อย่างไรก็ตามมีมติเห็นพ้องร่วมกันที่จะปรับสภาพการณ์เหล่านี้ให้ดีขึ้น โดยกองการจัดหางาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมลาว รายงานว่าการส่งเงินกลับบ้านโดยทั่วไป อยู่ในช่วงระหว่าง 1,000 - 2,500 บาทต่อคนต่อเดือน โดยมีการประมาณว่า แรงงานลาวย้ายถิ่นนั้นส่งเงินกลับบ้านประเทศปีละ 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และจำนวนเงินส่งกลับของแรงงานลาวย้ายถิ่นเหล่านี้ถือว่าเป็นแหล่งรายได้สูงที่สุดของประเทศ โดยรายได้จากส่งออกกระแสไฟฟ้าและส่งออกเสื้อผ้า เมื่อปี พ.ศ.2546 นั้นมีรายได้ 91.5 และ 90.1 ล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี ตามลำดับ ซึ่งเท่ากับ 4.6 เปอร์เซ็นต์ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศในปี พ.ศ.2546 และผลที่เกิดขึ้นของการส่งเงินกลับประเทศของแรงงานย้ายถิ่นโดยตรงคือการช่วยยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวและสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น เงินที่ส่งเงินกลับมาถูกใช้จ่ายไปเพื่อเป็นค่าอาหารและช่วยจุนเจือครอบครัวในค่าใช้จ่ายรายวันของสมาชิกในครอบครัว รวมถึงการนำเงินไปลงทุนในกิจการต่างๆ ซึ่งส่งผลให้เศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นมีการหมุนเวียนเงิน เกิดการกระตุ้นการบริโภค และการสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจในท้องถิ่น พร้อมทั้งนี้การส่งเงินกลับนั้นอยู่ในรูปเงินตราต่างประเทศ ทั้งเงินบาทไทย และดอลลาร์สหรัฐนั้นอาจช่วยเรื่องทุนสำรองของประเทศได้ แต่ก็ยังคงเป็นปัญหาในการจัดการเมื่อเงินตราต่างประเทศเหล่านี้มักจะถูกแลกเปลี่ยนกันในตลาดมืดเสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งด้วยเพราะอัตราแลกเปลี่ยนที่ได้มันดีกว่าอัตราของธนาคาร ผลประโยชน์จึงตกอยู่กับกลุ่มเศรษฐกิจนอกระบบ

เพื่อให้ได้รับประโยชน์จากการส่งเงินกลับนั้น ควรมีหน่วยงานกลางในการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการโอนย้ายเงินตราสู่ในแต่ละเมืองแต่ละจังหวัดให้เป็นไปอย่างสะดวก โดยปัจจุบันแรงงานลาวย้ายถิ่นสามารถเปิดบัญชีเงินฝากกับธนาคารของไทย แล้วโอนเงินผ่านธนาคารไปยังบัญชีของครอบครัวในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ โดยเสียค่าธรรมเนียมประมาณครั้งละ 200 - 500 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนเงินที่โอนผ่านธนาคาร แต่เป็นที่น่าแปลกใจเมื่อแรงงานลาวย้ายถิ่นไม่นิยมโอนเงินผ่านกับระบบธนาคาร แม้ว่าจะระบบของการ

โอนเงินผ่านธนาคารจะมีความเชื่อถือได้ มีความปลอดภัยและอัตราค่าบริการก็ไม่สูงมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น โดยแรงงานลาวย้ายถิ่นมีวิธีการโอนเงินที่ไม่ผ่านระบบธนาคาร หรือที่เรียกว่า Informal Money Transfer Systems (IMTS)* อาจด้วยเพราะแรงงานนั้นไม่มีความเข้าใจในระบบธนาคาร และการบริการของธนาคาร มีเฉพาะในตัวจังหวัด รวมถึงการที่แรงงานย้ายถิ่นอาจมองว่าค่าธรรมเนียมที่ทางธนาคารจัดเก็บนั้นสูงเกินไป จึงทำให้ธุรกิจ IMTS เจริญเติบโตอย่างมากในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

เงินส่งกลับของแรงงานลาวย้ายถิ่นนั้น จะถูกใช้จ่ายเกี่ยวกับการสร้างใหม่และการต่อเติมบ้านเรือน เป็นอันดับที่ 1 ส่วนอันดับที่ 2 เป็นการใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของคนในครอบครัว อันดับที่ 3 ใช้จ่ายเพื่อการซื้ออาหาร อันดับที่ 4 ใช้จ่ายเพื่อซื้อสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น โทรทัศน์ เครื่องเล่นวิดีโอ อันดับที่ 5 ใช้จ่ายเพื่อกิจกรรมทางการเกษตร ทั้งการซื้อยานพาหนะ ล้อเลื่อน เครื่องแทรกเตอร์ขนาดเล็ก รวมถึงที่ดินทำกิน และอันดับที่ 6 ใช้เป็นค่ารักษาพยาบาล โดยความมุ่งหวังในสิ่งต่างๆเหล่านี้ทำให้แรงงานต่างย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานและพยายามเก็บออมรายได้เพื่อจัดหาในสิ่งที่ครอบครัวชนบททั่วไปนั้นขาดแคลนและตามกระแสนิยม ในส่วนของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการจัดลำดับความสำคัญของปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

บ้านเรือนเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อคนลาว และมีความเกี่ยวโยงทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะลาว ลุ่ม การมีบ้านเรือน ถือเป็นหลักประกันการดำรงชีวิตและแสดงสถานะทางสังคมแก่ผู้เป็นเจ้าของ ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจว่า มากกว่าครึ่งหนึ่งของแรงงานย้ายถิ่น มีการจัดสรรเงินส่งกลับไปเพื่อที่พักอาศัย โดยกระแสการปลูกบ้านใหม่นั้นก็เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้แรงงานงานลาวย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในประเทศไทย

ด้วยพื้นฐานของวิถีเกษตรกรรมของชุมชนชนบทเป็นสิ่งที่ยากลำบาก การจัดหาอุปกรณ์ผ่อนแรงทางการเกษตร การใช้จ่ายเงินส่งกลับเพื่อซื้อหาอุปกรณ์เหล่านี้ จึงมากเป็นอันดับสองรองจากการใช้จ่ายเพื่อการสร้างและซ่อมแซมบ้านเรือน เพราะเครื่องแทรกเตอร์ขนาดเล็กสามารถเป็นเครื่องทุ่นแรง ช่วยเหลือคนในครอบครัวให้ทำกิจกรรมได้สะดวกสบายยิ่งขึ้น ทั้งยังช่วยปรับปรุงการผลิต ช่วยในการขนส่งสินค้าทางการเกษตรจากไร่นาไปสู่ตลาดภายในชุมชน ช่วยส่งเสริมระบบตลาดของชุมชนให้ขยายตัวยิ่งขึ้นและช่วยให้ราคาสินค้าเกษตรดีขึ้น ด้วยพ่อค้าคนกลางที่เคยผูกขาดการซื้อขายและกำหนดราคานั้นถูกลดบทบาทลง มีการใช้เป็นยานพาหนะรับจ้างขนส่งคน

* Informal Money Transfer Systems คือ การจัดการเกี่ยวกับส่งเงินจากพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่งประกอบด้วยในหลายช่องทางที่เชื่อมโยงกับกับระบบภายนอก โดยระบบการส่งเงินนี้คล้ายกับระบบธนาคารแต่มีลักษณะไม่เป็นทางการ

ในหมู่บ้าน และรับจ้างไถนา ด้วยค่าจ้าง 30 - 50 ดอลลาร์สหรัฐต่อเฮคเตอร์ การบริการดังกล่าว รวมค่าแรงคนขับ ค่าเช่ารถไถ รถแทรกเตอร์ขนาดเล็กและน้ำมัน โดยค่าแรงงานภาคเกษตรนั้นอยู่ที่ประมาณ 1.5 ดอลลาร์สหรัฐต่อวัน พร้อมมีอาหารมื้อเช้าและมื้อกลางวันไว้ให้

การใช้จ่ายเงินเพื่อส่งเสียคนในครอบครัวให้ได้รับการศึกษา ด้วยคนลาวโดยทั่วไปยังคงมีความเชื่อมั่นต่อการศึกษาที่จะนำชีวิตไปสู่ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แรงงานย้ายถิ่นต้องการส่งเงินกลับบ้านเพื่อส่งเสียน้องๆหรือลูกหลานให้ได้รับการศึกษา ด้วยมุ่งหวังว่าเมื่อได้รับการศึกษาสูงแล้ว จะช่วยให้ได้ทำงานที่ดี ไม่ต้องทำงานใช้แรงงาน ซึ่งเป็นงานที่ยากลำบากถึงแม้ว่าคนในหมู่บ้านจำนวนมากที่ได้รับการศึกษาดีแต่ไม่มีงานทำ แต่คนลาวก็ยังคงมีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาด้วยคิดว่าคนที่มีการศึกษาย่อมมีโอกาสที่ดีกว่าคนที่ไม่มีการศึกษา อีกทั้งยังคิดว่าการศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการเดินทางมาทำงานในประเทศไทย เพราะผู้ที่มีการศึกษาจะสามารถอ่านและเขียนเพื่อทำสัญญาต่างๆ ได้ รวมทั้งช่วยให้ปรับตัวเข้ากับการทำงานและการใช้ชีวิตได้ง่ายขึ้น

การส่งเงินกลับบ้านของแรงงานย้ายถิ่น เพื่อซื้อหาสิ่งอำนวยความสะดวกนั้น ยกตัวอย่างเช่น การซื้อรถจักรยานยนต์เพื่อความสะดวกในการเดินทาง และเป็นค่านิยมที่ช่วยยกฐานะทางสังคมให้แก่ครอบครัว ใช้เพื่อรับส่งนักเรียนไปโรงเรียน และใช้เดินทางไปสถานพยาบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแถบชนบทที่กันดาร รวมถึงแรงงานบางคนก็นำเงินไปลงทุนขยายอาชีพ เช่นการทำเกษตรกรรมร่วมกับการปศุสัตว์ บางคนก็ซื้อหาโทรทัศน์ เครื่องเล่นซีดี หรือซื้อทองเก็บไว้ด้วยเห็นว่าเป็นการออมทางหนึ่ง เพื่อเตรียมไว้จัดงานบุญต่างๆ ทั้งงานบวช งานแต่งงาน และเก็บไว้ใช้ในยามที่ฉุกเฉินเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย